

Терзијски занат

Текст и слике преузети из католога „Стари занати у Србији“

Аутор: Драгана Стојковић

Обреновац, 1984 . година

Призрен, 1953. година

ЉУБА ИЗ ДИВОСТИНА – ПРВИ СРПСКИ МОДНИ КРЕАТОР

„Није свака капа за свачију главу.“ (Пословица)

Занатлије које су се бавиле кројењем, шивењем и украшавањем градске ношње називане су терзије. У терзијски занат по градовима, како су тврдили у Призрену, убрајала су се три заната: чохаџијски, кафтанџијски и клашњеџијски, а поред њих постојало је и неколико њима блиских заната и других проистеклих из њих. Чохаџије су кројиле хаљетке од чохе (чоје) и везле их срмом или свиленом бућмом (бикмом). Од чохаџија су се издвојили вешти мајстори за везење искључиво срмом и називани су срмаџије.

Терзијски занат је имао сопствени еснаф, са строго одређеним правилима организације рада. Тако је у срмаџијском занату мајстор морао да зна све врсте радова, док су радници и калфе радили само поједине процесе. У мањим местима где је било мање посла, један занатлија обављао је све радње. Терзијски рад текао је следећим редом: исписивање орнамента сапуном на материјалу (пре веза), пришивање хартије, тј. фишека с наличја материјала на коме се изводи вез, затим сам чин везења и на крају пеглање и постављање поставе с наличја.

Гружа, 1928. година

Сматра се да је било педесетак делова одеће које су терзије производиле. Наводимо неке најраспрострањеније: чакшире, гуњ, џамадан, долама (мушка); либаде или либада, салта, копоран, ћурдија (женска); јечерма, ћурче, фермен, антерија, џубе (мушка и женска). Тканине које су терзије употребљавале за израду ношње само су делимично биле народне израде. Обично је то била индустријска и занатска роба с истока, или касније фабричка са запада: чоја, кадифа, атлас, кумаш, шамалаџа, ћитабија... Најчешће је „чова“ и „срма“ стизала из Беча, свилен гајтан из Скадра и Ђакова, златна и сребрна жица најпре из Цариграда, касније из Аустрије. Те терзијске рукотворине најчешће од чоје, а затим свиле и сомота, биле су различитих врста и квалитета. За украшавање разних хаљетака употребљаване су разне врсте гајтана (вунени, свилени, златни и сребрни), бикма (свилена и срмена), шљокице и разне врсте ширита које су израђивале занатлије казаси. Поред гајтана од сребрне и златне нити, доминантни су били гајтани црвене, зелене и плаве боје.

За терзијски и друге поменуте занате, изузимајући клашњеџијски, може се сасвим поуздано тврдити да су оријенталног порекла. Они су посредством Турака донети на Балканско полуострво, где су даље наставили да се развијају. О томе сведоче њихови називи и терминологија. Тако реч терзија води порекло од *derzi* (перс.) и *terzi* (турс.) и значи кројач. Терзијски занат је за време турске владавине био један од бројнијих и јачих заната по варошима. О његовој старости на Балканском полуострву има доста података, а према документима из Сарајева, међу терзијама је било више муслимана, што се објашњава већом бројношћу тог градског становништва. Било је терзија муслимана који су претежно радили за муслимански живаљ и терзија хришћана за хришћанско становништво.

Кројеви Николе Арсеновића

1889. година

У време Кнежевине Србије у Крагујевцу је радио чувени мајстор Љуба терзија, родом из оближњег села Дивостина. Он је креирао и израђивао мушку и женску ношњу тог доба у својој крагујевачкој радионици. Љуба је обучио том занату читаву генерацију младих и одличних терзија, које су касније по српским градовима развијале овај уметнички занат. Кнез Милош је учинио много за развој терзијског заната у Србији јер се код тих мајстора креирала и шила одећа за његову породицу, као и за потребе најбогатијих људи у Србији. Такође и прва униформа српске коњице била је креација крагујевачких терзија.

Ниш, 2006. година

Београд, 2007. година

До опадања и гашења терзијског заната долази крајем 19. и почетком 20. века, с прихватањем европског начина одевања и променама које утичу и на изглед градске ношње. Оријентална ношња најдуже се задржала у јужним и југоисточним крајевима Србије, на Космету и Македонији, где су такође забележене промене после 1912. године.

Међутим, до тих промена није долазило нагло, већ постепено у виду одбацивања појединих хаљетака и њихове замене европским одевним предметима. Промене у одевању доводе и до одумирања појединих заната, уместо којих почињу да се развијају други везани за долазеће новине у одевању. Појављују се савремени кројачи, а почетком 20. века и прве шиваће машине.

Антерија, хаљина, Нови Пазар

Док су, с једне стране, терзијске рукотворине биле скупе и намењене претежно богатијем слоју становништва, постојале су абаџије које су правиле једноставну сукнену одећу. Сеоска ношња која се разликовала од градске и по кроју и по квалитету била је израђивана по кућама, а поједини хаџеци били су дело сеоских терзија – абаџија (или раније Београд, 2007. година Терзијски занат 37 клашњеџија) које су били и хришћани и Турци. Ти мајстори су били веома цењени у старој београдској чаршији. То су били домаћи мајстори најчешће пореклом из Србије, али било их је и из Босне.

Богатству кроја и декорација наше народне ношње и грађанског костима дивили су се многи домаћи и светски дизајнери и у њима налазили изворе неисцрпне инспирације. Александар Јоксимовић или Жан Пол Готије остајали су неми пред колоритом и складом са којим су направљени одевни елементи које су носили наши преци. Иако се дуги низ деценија значио потпуни заборав умећа терзијског заната он је спорадично опстајао да би се данас све више појављивала потреба за њиховим производима, постало је модерно венчавати се у народној ношњи или грађанском костиму, у свечаним приликама носити либаде или неки други део традиционалне одеће.